

Daniel Strzelecki¹

Wykładnia reguł intertemporalnych dotyczących orzekania w przedmiocie wyroku łącznego z ustaw z dnia 20 lutego 2015 r. oraz z dnia 19 czerwca 2020 r.

Streszczenie

W opracowaniu podjęto próbę wykładni reguł intertemporalnych normujących zagadnienia międzyczasowe powstające w związku ze zmianami ustawowymi, a odnoszącymi się do instytucji kary łącznej. Tego rodzaju zmiany wprowadzono dwukrotnie w latach 2015 i 2020 i za każdym razem orzekanie kary łącznej ulegało gruntownemu przemodelowaniu. W istocie zmiany te odnoszą się wyłącznie do orzekania kary łącznej wyrokiem łącznym, jako że w ramach wyrokowania o karze łącznej w ramach jednego procesu karnego, z przyczyn oczywistych, nie występuje problematyka temporalnej korelacji pomiędzy datą orzeczenia a datą czynu zabronionego czy związana z podleganiem orzekanych kar wykonaniu.

Nie trzeba przekonywać, że właściwe zdekodowanie norm prawnych statuowanych w tych przepisach intertemporalnych ma istotne znaczenie dla orzekania w przedmiocie wyroku łącznego, a w konsekwencji także dla sytuacji prawnych skazanych.

Słowa kluczowe

Kara łączna, wyrok łączny, reguły intertemporalne, ustawa względniejsza.

¹ Daniel Strzelecki sędzia Sądu Okręgowego w Jeleniej Górze.

1. Wstęp

Po zmianach ustawowych odnoszących się do instytucji kary łącznej, które wprowadzono ustawą datowaną na 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw² (dalej zamiennie także ustawa lutowa), a następnie ustawą z dnia 19 czerwca 2020 r. o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o uproszczonym postępowaniu o zatwierdzenie układu w związku z wystąpieniem COVID-19³ (dalej zamiennie jako ustawa tarcza 4.0), orzekanie w przedmiocie wyroku łącznego stało się szczególnie problematyczne i to z kilku powodów.

Redakcja przepisów intertemporalnych normujących zagadnienia następstw czasowych związanych z wejściem w życie kolejnych nowelizacji istotnie utrudnia uzyskanie spójnych wyników ich wykładni. Ze względu na niejasność tych przepisów międzyczasowych zachodzi nie tylko trudność w stwierdzeniu, który z konkurencyjnych porządków prawnych powinien znaleźć zastosowanie w sytuacji, gdy chociaż jedno przestępstwo, za które wymierzono podlegającą łączeniu karę zostało popełnione w trakcie obowiązywania ustawy dawnej, zaś orzekanie w przedmiocie wyroku łącznego następuje pod rządami ustawy w jej znowelizowanym brzmieniu. Dodatkowo niedostatki legislacyjne powodują konieczność rozważania na kanwie zasady wyrażonej w art. 4 § 1 k.k. czy znajduje ona zastosowanie w odniesieniu do powstałego problemu intertemporalnego. Tymczasem zasada wysłowiona w tym unormowaniu również zalicza się do tzw. prawa intertemporalnego⁴, co dodatkowo tylko komplikuje rozważaną materię, bowiem implikuje konieczność rozstrzygnięcia, która z wykluczających się zasad z zakresu prawa międzyczasowego powinna ad casu wyznaczać podlegający zastosowaniu stan prawny. Nierzadko ponadto zdarza się, że wyboru właściwego porządku normatywnego dokonać trzeba nie z dwóch konkurencyjnych porządków prawnych, lecz trzech, co ma miejsce chociażby w sytuacji, gdy jedno z przestępstw, za które wymierzono podlegającą łączeniu karę zostało popełnione w okresie obowiązywania przepisów normujących karę łączną według ich brzmienia obowiązującego do dnia 30 czerwca 2015 r., zaś orzekanie w przedmiocie

² Dz. U. z 2015 r., poz. 396.

³ Dz. U. z 2020 r., poz. 1086.

⁴ W. Wróbel, *Zmiana normatywna i zasady intertemporalne w prawie karnym*, Kraków 2003, s. 35.

wyroku łącznego ma miejsce w czasie obowiązywania przepisów w ich aktualnym brzmieniu. Gdy zatem wybór dotyczy wszystkich porządków prawnych, to zachodzi konieczność stwierdzenia, w jakim stosunku względem siebie pozostają normy intertemporalne, które regulowały zasady międzyczasowe związane z wejściem w życie każdej z dwóch nowelizacji, a także w jakim stosunku pozostają one względem zasady wysłowionej w art. 4 § 1 k.k.

Przystępując zatem do tych rozważań i nie wdając się w spory interpretacyjne dotyczące rozumienia reguł intertemporalnych, przyjąwszy na potrzeby niniejszego opracowania należy, że są to dyrektywy postępowania, które określają, jakie przepisy prawne znajdują zastosowanie w powstałym problemie intertemporalnym. Problem tego rodzaju występuje natomiast w przypadku zmiany prawa, jeżeli normuje ono zdarzenie prawne powstałe i uregulowane na gruncie prawa obowiązującego poprzednio⁵. W przypadku norm karnomaterialnych problem ten wystąpi zatem wówczas, jeżeli pomiędzy datą popełnienia przestępstwa a datą orzekania dojdzie do zmiany przepisów, które dla kształtu odpowiedzialności karnej sprawcy mają orzecznicze znaczenie. W takiej właśnie sytuacji reguły intertemporalne pozwalają na dokonanie wyboru co do tego, który z konkurencyjnych porządków prawnych należy ad casu zastosować.

Dodać należy, że zarówno normy intertemporalne zamieszczone w ustawie lutowej, która weszła w życie z dniem 1 lipca 2015 r., jak i w ustawie tarcza 4.0, która wchodzi w życie w dniu 24 czerwca 2020 r. po raz kolejny zmieniła normatywny obraz instytucji kary łącznej, mają charakter norm intertemporalnych sensu stricto. Nie zawierają one bowiem żadnych merytorycznych treści, które samodzielnie kształtowałyby sytuacje prawne ich adresatów powstałe na gruncie przepisów obowiązujących poprzednio⁶. Wskazują one przecież wyłącznie, w jakich sytuacjach do stanów faktycznych powstałych na gruncie poprzednio obowiązujących przepisów znajdą zastosowanie dotychczasowe unormowania, a w jakich sytuacjach te powstałe uprzednio stany podlegać będą regulacjom znowelizowanym.

⁵ T. Pietrzykowski, *Podstawy prawa intertemporalnego. Zmiana przepisów a problemy stosowania prawa*, Warszawa 2011, s. 36; J. Mikołajewicz, *Prawo intertemporalne w państwie prawnym*, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, Rok LXXVII, 2015, nr 4, s. 21–22; J. Mikołajewicz, *Prawo intertemporalne. Zagadnienia teoretycznoprawne*, Poznań 2000, s. 62; J. Kostarczyk-Gryszka, *Problemy prawa karnego międzyczasowego*, *Nowe Prawo* 1970, nr 9, s. 1249.

⁶ D. Książek, *Intertemporalna kategoryzacja przepisów Kodeksu pracy*, *WK* 2020, s. 43.

W ustawodawstwie karnomaterialnym statuowano uniwersalną zasadę określającą konsekwencje w zakresie stosowania prawa w przypadku, gdy pomiędzy datą popełnienia przestępstwa a datą orzekania o odpowiedzialności karnej wynikającej z realizacji jego znamion ustawowych dochodzi do zmian w przepisach mających znaczenie dla sytuacji karnoprawnej sprawcy. Została ona wysłowiona w treści art. 4 § 1 k.k., który przewiduje, że jeżeli w czasie orzekania obowiązuje ustawa inna niż w czasie popełnienia przestępstwa, stosuje się ustawę nową, jednakże należy stosować ustawę obowiązującą poprzednio, jeżeli jest względniejsza dla sprawcy. Owa zasada nazywana w doktrynie *lex mitior poenali retro agit*⁷ zalicza się do kanonu karnomaterialnych gwarancyjnych reguł intertemporalnych i wyraża od strony pozytywnej dogmat, że zmiana prawa pomiędzy datą czynu, a datą orzekania o jego konsekwencjach prawnych nie może spowodować pogorszenia sytuacji prawnej sprawcy w jakimkolwiek zakresie. To zaś oznacza, że tylko wówczas, gdy nowa ustawa albo pozostawia tę sytuację bez zmian, albo ją polepsza, to na zasadzie działania retroaktywnego znajduje zastosowanie do zdarzeń mających prawnokarne znaczenie, które jednak zaistniały, gdy jeszcze nie obowiązywała. Wykładając natomiast to unormowanie niejako od strony negatywnej wskazać trzeba, że zakazu retroaktywnego działania ustawy nowej dopatrywać się należy tylko wówczas, jeżeli charakteryzuje odpowiedzialność sprawcy surowiej aniżeli unormowania obowiązujące w czasie realizowania prawnokarne relewantnego zachowania (*lex severior retro non agit*)⁸. Normy wysłowione w art. 4 § 1 k.k. stanowią uszczegółowienie bardziej ogólnego unormowania z zakresu intertemporalnego prawa karnego, a zawartego w art. 1 § 1 k.k. Zasada statuowana w tym przepisie *nullum crimen sine lege poenali anteriori*, a mająca rangę konstytucyjną, wysławia zakaz retroaktywnego penalizowania zachowań, które w chwili ich realizacji nie były czynami zabronionymi⁹.

Już na wstępie rozważań podnieść trzeba, że chociaż w procesie orzekania w przedmiocie wyroku łącznego nie dochodzi do ponownej prawnokarnej oceny stopnia zawinienia sprawcy i społecznej szkodliwości zrealizowanych przezeń przestępczych zachowań, za które

⁷ Dalej *lex mitior*.

⁸ W. Wróbel, Zmiana normatywna (...), *op. cit.*, s. 346–365 i 556–570; W. Wróbel, Z zagadnień retroaktywności prawa karnego, PS 1993, nr 4, s. 4 i 7; Z. Wąsik, Z. Witkowski, O potrzebie konstytucjonalizacji zasady *lex retro non agit*, PiP 1984, nr 11, s. 45.

⁹ Z. Wąsik, Z. Witkowski, O potrzebie konstytucjonalizacji (...), *op. cit.*, s. 45.

wymierzone kary podlegają połączeniu węzłem kary łącznej, a to dlatego, że te kwestie prawomocnie już osądzono wyrokami jednostkowymi. Niemniej zasada opisana w art. 4 § 1 k.k. znajduje zastosowanie zarówno w procesie orzekania kary łącznej w wyroku jednostkowym, jak i w przedmiocie kształtowania kary łącznej wyrokiem łącznym. Z uwagi bowiem na charakter unormowań statuujących instytucję kary łącznej, które są wszakże jednolite w obu tych rodzajach postępowań, również w przypadku kształtowania kary łącznej wyrokiem łącznym, dochodzi do orzekania w przedmiocie odpowiedzialności karnej sprawcy, z tym że tylko w zakresie określenia adekwatnej reakcji państwa względem naruszeń porządku prawnego wynikającego z popełnienia czynów zabronionych¹⁰.

2. Reguła inartemporalna ustawy z dnia 20 lutego 2015 r.

Z dniem 1 lipca 2015 r. weszła w życie powołana ustawa lutowa, w której ustawodawca odstąpił od obowiązującej przez dziesięciolecia zasady łączenia wyrokiem łącznym jednostkowych kar jednorodzących albo różnorodzących, ale podlegających łączeniu w przypadku wystąpienia temporalnego związku pomiędzy datą najwcześniejszego chronologicznie ogłoszonego wyroku skazującego, a datą czynu zabronionego (czynów zabronionych) osądzonego późniejszym jednostkowym wyrokiem (wyrokami). W § 1 pkt. 46 tej ustawy nadano art. 85 § 2 k.k. taki normatywny kształt, że, najogólniej rzecz ujmując, łączeniu podlegają orzeczone wyrokami jednostkowymi lub łącznymi jednostkowe lub łączne kary jednorodzące albo różnorodzące, lecz nadające się do łączenia, jeżeli podlegają wykonaniu. Wyjątek od zasady łączenia wyłącznie kar podlegających wykonaniu dotyczy kar pozbawienia wolności orzeczonych z warunkowym zawieszeniem ich wykonania, które chociaż ze swej istoty wykonaniu nie podlegają, to jednak mogą zostać połączone wyrokiem łącznym.

W art. 19 ust. 1 tej ustawy statuowano zaś regułę intertemporalną, która określa, jakie przepisy normujące instytucję kary łącznej orzekanej wyrokiem łącznym należy stosować w sytuacji, gdy zmiana norm wpro-

¹⁰ D. Kała, M. Klubińska, Kara łączna i wyrok łączny, Kraków 2017, s. 132; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 listopada 2021 r., sygn. IV KK 676/19, LEX nr 3359083; wyroki Sądu Najwyższego z dnia 22 maja 2013 r., sygn. IV KK 138/13, LEX nr 1504810; z dnia 25 czerwca 2014 r., sygn. II KK 139/14, LEX nr 1480321; uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 28 listopada 2013 r., sygn. I KZP 13/13, OSNKW 2013, nr 12, poz. 100.

wadzona tym aktem normatywnym nastąpiła pomiędzy datami popełnienia przestępstw, za które wymierzono podlegające łączeniu kary, a datą orzekania o ich połączeniu wyrokiem łącznym. W treści tego unormowania przewidziano bowiem, że przepisów rozdziału IX ustawy, o której mowa w art. 1 (Kodeksu karnego – dopisek autora), w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, nie stosuje się do kar prawomocnie orzeczonych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, chyba że zachodzi potrzeba orzeczenia kary łącznej w związku z prawomocnym skazaniem po dniu wejścia w życie niniejszej ustawy.

Ustalenie normatywnego znaczenia norm zawartych w tym przepisie nie nasuwa większych wątpliwości i dlatego zarówno w judykaturze¹¹, jak i piśmiennictwie¹² wykładano je zasadniczo jednolicie. Przewidują one w istocie dwie sytuacje, które prawodawca zdecydował się uregulować w różny sposób. Pierwsza z nich wystąpi, jeżeli wyroki jednostkowe, którymi wymierzono podlegające łączeniu kary, uprawomocniły się do dnia 30 czerwca 2015 r. W takim wypadku łączenie sankcji następuje zawsze według zasad obowiązujących przed tą datą, przy czym, co oczywiste, w procesie wyrokowania brane będą pod uwagę wyłącznie kary jednostkowe, nawet, jeżeli zostały uprzednio połączone węzłem kary łącznej orzeczonej wyrokiem jednostkowym albo łącznym. W tym zatem układzie, jeżeli orzekanie o wyroku łącznym ma miejsce po 30 czerwca 2015 r., zastosowanie uniwersalnej zasady intertemporalnej prawa karnego materialnego wystawionej w art. 4 § 1 k.k. zostaje wyłączone, na rzecz pierwszeństwa działania ustawy dawnej. Analizowanemu unormowaniu intertemporalnemu z ustawy lutowej przydać w tym zakresie należy charakter normy *lex specialis* derogującej możliwość zastosowania zasady *lex mitior*.

Druga sytuacja wystąpi, jeżeli przynajmniej jeden z wyroków skazujących czy to jednostkowych, czy łącznych, którym wymierzono podlegającą łączeniu karę, uprawomocnił się po wejściu w życie wskazanej ustawy, zaś przedmiotem osądu co najmniej jednego z wyroków jednostko-

¹¹ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 stycznia 2021 r., sygn. IV KK 550/20 LEX nr 358821; postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 29 maja 2018 r., sygn. II KK 100/18, LEX nr 2578394; z dnia 15 marca 2018 r., sygn. IV KK 137/18, LEX nr 2498039; z dnia 23 marca 2016 r., sygn. IV KK 70/16, LEX nr 2019577; z dnia 16 lutego 2017 r., sygn. II KK 347/16, OSNKW 2017, nr 8, poz. 42.

¹² J. Maje wski, Komentarz do niektórych przepisów ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, (w:) Kodeks karny. Komentarz do zmian 2015, LEX 2015, s. 544–546; W. Wróbel (red.), Nowelizacja prawa karnego 2015. Komentarz, Kraków 2015, s. 914–916; M. Mozgawa (red.), Kodeks karny. Komentarz aktualizowany, LEX/el. 2020, teza 14 do art. 85.

wych albo łącznych, za które orzeczono podlegającą łączeniu sankcję, uczyniono przestępstwo zrealizowane przed 1 lipca 2015 r. Wobec nieokreślenia przez prawodawcę, który porządek prawny należy w tej sytuacji zastosować, niewątpliwie problem konkurencji ustaw należy rozstrzygnąć na płaszczyźnie uniwersalnej zasady intertemporalnej z art. 4 § 1 k.k. Rzecz bowiem w tym, że art. 19 ust. 1 ustawy lutowej formułuje jedno tylko zastrzeżenie, że do łączenia kar orzeczonych prawomocnie przed dniem 1 lipca 2015 r. stosować trzeba art. 85 k.k. w jego brzmieniu obowiązującym przed tą datą. W treści tego unormowania prawodawca posługując się zwrotem „(...) chyba że (...)” jednoznacznie natomiast przesądził, że w sytuacji łączenia kar orzeczonych wyrokami, z których przynajmniej jeden uprawomocnił się po 30 czerwca 2015 r., co z uwagi na dogmatykę zmian w tej instytucji dotyczyć może także daty uprawomocnienia się wyroku łącznego, zaktualizować się może „(...) potrzeba orzeczenia kary łącznej (...)” na zasadach określonych ustawą nowelizującą. Doprecyzował ustawodawca wszakże w dalszej części analizowanego przepisu, że taka sytuacja może wystąpić „(...) w związku z prawomocnym skazaniem po dniu wejścia w życie (...)” ustawy nowelizującej. Skoro zatem nie dookreślono, jakie przepisy znajdą zastosowanie w razie wystąpienia tej potrzeby, toteż tę konkurencję należy rozstrzygnąć w oparciu o wymowę zasady *lex mitior*¹³.

¹³ Ustawodawca, co zostanie szerzej omówione w dalszej części opracowania, powracając z dniem 24 czerwca 2020 r. do obrazu normatywnego kary łącznej obowiązującego przed dniem 1 lipca 2015 r. przyznał, że zmieniający tzw. kroczący model kary łącznej nie realizuje sprawiedliwościowego aspektu orzekania w tym przedmiocie, wskazując przy tym, że wyraża się to w tym, iż kary orzekane po zapadnięciu takiego wyroku łącznego podlegały ponownemu łączeniu z karą łączną wymierzoną wyrokiem łącznym. Oczywiście trafność tego spostrzeżenia nie wyczerpuje jednak problematyki, która ujawniła się w praktyce orzeczniczej, a która dodatkowo tylko potwierdza zasadność odstąpienia do tego modelu kary łącznej. Sprawcy skazani wyrokiem łącznym na zasadach obowiązujących do dnia 30 czerwca 2015 r., którzy nie byli z takiego rozstrzygnięcia zadowoleni czy to na skutek wymierzenia im niesatysfakcjonującej kary łącznej, czy na skutek nieobjęcia z powodu niewystępowania wymaganej korelacji temporalnej karą łączną części kar, intencjonalnie dopuszczali się kolejnych przestępstw, aby sprokurować w ten sposób skazanie, które uprawomocniając się po dniu 30 czerwca 2015 r. otworzy możliwość ponownego podsumowania ich działalności przestępczych na mniej rygorystycznych zasadach tzw. kroczącego modelu kary łącznej. Nedorzecznosc tego modelu wyraża się także w tym, że jeżeli wobec skazanego zapadł na zasadach obowiązujących do dnia 30 czerwca 2015 r. wyrok łączny, a to dlatego, że przedmiotem osądu uczyniono wyłącznie skazania, które uprawomocniły się do tej daty, to jeżeli taki wyrok łączny uzyskał walor prawomocności po tej dacie, to automatycznie aktualizowała się konieczność wymierzenia kolejnej kary łącznej co do skazań osądzonych tych

Art. 4 § 1 k.k. będzie zatem wyznaczał zasadę wyboru ustawy w sytuacji, gdy daty prawomocności wyroków, za które orzeczono podlegające łączeniu kary będą zróżnicowane. Poza zakresem regulacji art. 19 ust. 1 ustawy lutowej pozostaną także sytuacje, w których przynajmniej jeden z wyroków skazujących czy to jednostkowych, czy łącznych, którym wymierzono podlegającą łączeniu karę, uprawomocni się po wejściu w życie wskazanej ustawy, zaś co najmniej jeden z czynów tworzących na potrzeby wyrokowania w przedmiocie wyroku łącznego zbieg realny, został popełniony do 30 czerwca 2015 r. i to nawet wówczas, gdy data uprawomocnienia się tego orzeczenia a także pozostałych rozważanych wyroków skazujących przypada po tym dniu. Istotne w tym przypadku znaczenie będzie miało zatem tylko to, że przedmiotem jednego przynajmniej skazania uczyniono czyn popełniony do dnia 30 czerwca 2015 r., a chociaż jedno nadające się do połączenia skazanie uzyskuje status prawomocności po w tym dniu. W tej zatem sytuacji faktycznej wszystkie wyroki skazujące, którymi wymierzone kary podlegają łączeniu, mogą uprawomocnić się po 30 czerwca 2015 r.

Nieprzypadkowo zatem incydentalny charakter ma odmienna interpretacja zasady intertemporalnej opisanej w art. 19 ust. 1 ustawy lutowej, która została zaprezentowana w piśmiennictwie przez M. Sławińskiego¹⁴. Wedle tego zapatrywania art. 19 ust. 1 ustawy lutowej w sposób całościowy podsumowuje wszelkie zagadnienia intertemporalne, które mogą zaistnieć w przypadku łączenia wyrokiem łącznym kar prawomocnie orzeczonych do dnia 30 czerwca 2015 r. i po tej dacie, co w konsekwencji oznacza, że na kanwie tego rodzaju stanów faktycznych zasada *lex mitior* nie znajdzie nigdy zastosowania. Ustalenie takiego obrazu normatywnego doprowadziło tego Autora do następujących wniosków, z których tylko jeden jest trafny, a mianowicie ten odnoszący się do pierwszej opisanej wcześniej sytuacji faktycznej, kiedy to łączeniu podlegają kary orzeczone wyrokami, które uprawomocniły się wyłącznie przed dniem 1 lipca 2015 r. Do takiego zbiegu realnego, co już omówiono, rzeczywiście na podstawie art. 19 ust. 1 ustawy lutowej zastosowanie znajdą przepisy obowiązujące do dnia 30 czerwca 2015 r. Nietrafnie natomiast wywiedziono w tej publikacji, że w pozostałych sytuacjach faktycznych, a więc albo, gdy wszystkie

wyrokiem łącznym i tych, które z powodu braku korelacji temporalnej, nie zostały nie połączone.

¹⁴ M. Sławiński, Intertemporalne zagadnienia nowelizacji przepisów o karze łącznej. Wybrane problemy w kontekście art. 19 ustawy nowelizującej z dnia 20 lutego 2015 r., *Palestra* 2015, nr 7–8, s. 147–151.

kary podlegające łączeniu zostały orzeczone wyrokami, które uprawomocniły się po dniu 30 czerwca 2015 r., albo gdy część z nich uzyskała ten status do tej daty, a część po niej, opisana w art. 19 ust. 1 ustawy lutowej reguła intertemporalna statuuje nakaz stosowania do orzekania w przedmiocie wyroku łącznego znowelizowanych uregulowań o karze łącznej. Niestety Autor tego poglądu nie uzasadnił tego zapatrywania, bowiem, przekonując o tym, że analizowane unormowanie wyraża obowiązek stosowania znowelizowanych przepisów do skazań, które uprawomocniły się po 30 czerwca 2015 r., a przedmiotem osądu któregośkolwiek z nich było chociaż jedno przestępstwo zrealizowane do tej daty, poprzestał na wskazaniu „(...) mimo że relevantny z punktu widzenia przepisów o karze łącznej stan faktyczny rozpoczął się pod rządami poprzednio obowiązującej ustawy, tym niemniej jego zasadnicze i istotne z punktu widzenia regulacji prawnej elementy – a więc uprawomocnienie się wyroków – nastąpiły już po wejściu w życie aktualnie obowiązujących przepisów. W świetle art. 19 ust. 1 ustawy nowelizującej nie budzi żadnych wątpliwości, że do tego rodzaju stanów faktycznych zastosowanie znajdują aktualnie obowiązujące przepisy o karze łącznej”¹⁵. W odniesieniu zaś do ostatniej rozważanej sytuacji faktycznej, a więc gdy rozważany zbieg przestępstw osądzono wyrokami, które uprawomocniły się pod rządami obu rozważanych stanów prawnych, zwrócił Autor uwagę na to, że przesłankę z art. 19 ust. 1 ustawy lutowej w postaci zajścia potrzeby orzeczenia kary łącznej w związku z prawomocnym skazaniem po dniu wejścia w życie niniejszej ustawy „(...) wypada rozumieć nie inaczej, jak spełnienie w odniesieniu do tak ukształtowanego stanu faktycznego przesłanek z art. 85 k.k. w jego aktualnym brzmieniu umożliwiających zastosowanie tej instytucji”¹⁶. Tymczasem przeprowadzona już wykładnia tego unormowania przekonuje, że ową potrzebę należy odnosić tylko do sytuacji, w której dodatkowe skazanie, które staje się prawomocne po dniu 30 czerwca 2015 r. wyłączając obowiązek bezwzględnego stosowania do skazań, które ten status uzyskały do tego czasu obowiązku stosowania przepisów dotychczasowych, nie określa jednocześnie reżimu prawnego, który będzie podstawą orzeczenia wyroku łącznego względem całego takiego zbiegu.

Ciekawe pod względem poznawczym jest natomiast zapatrywanie wyrażone przez M. Sławińskiego w dalszym fragmencie tej publikacji, a dotyczące sytuacji, w której część kar podlegających łączeniu zosta-

¹⁵ *Ibidem*, s. 147.

¹⁶ *Ibidem*, s. 147–148.

ła prawomocnie orzeczona do dnia 30 czerwca 2015 r., a część po tej dacie. Rzecz w tym, że w odniesieniu do pewnych stanów faktycznych, które mogą zaistnieć w ramach takiego zbiegu, Autor dopuścił możliwość jednoczesnego zastosowania obu konkurencyjnych porządków prawnych i wymierzenia dwóch kar łącznych, każdej na podstawie odrębnych uregulowań. Wychodząc z nietrafnego założenia o pierwszeństwie stosowania w odniesieniu do takiego zbiegu przepisów znowelizowanych, wywiódł również błędnie, że jeżeli możliwe jest połączenie chociażby dwóch charakteryzujących się tzw. mieszaną prawomocnością wyroków, to zawsze orzekanie w przedmiocie wyroku łącznego powinno zostać oparte na tym reżimie prawnym. Nie wskazał jednak wprost czy pozostałe, a niepołączone kary wchodzące w skład rozważanego zbiegu, mogą zostać połączone kolejnymi karami łącznymi i w jakim reżimie powinno to nastąpić. Zwrócił M. Sławiński ponadto uwagę na to, że jeżeli w odniesieniu do rozważanego zbiegu nie wystąpi na podstawie znowelizowanych przepisów możliwość połączenia chociażby dwóch orzeczonych prawomocnie pod rządami obu konkurencyjnych porządków prawnych sankcji, to te wyroki skazujące, które uprawomocniły się do dnia 30 czerwca 2015 r., w razie zaistnienia w odniesieniu do nich wymaganych warunków, będą mogły zostać połączone na podstawie przepisów dotychczasowych. To ostatnie zapatrywanie zasługuje na aprobatę w takim sensie, że jeżeli rzeczywiście kary wchodzące w skład całego rozważanego zbiegu nie będą mogły zostać połączone w oparciu o przepisy znowelizowane, a taka możliwość w oparciu o unormowania dotychczasowe wystąpi tylko względem kar prawomocnie orzeczonych przed 1 lipca 2015 r., to bezsprzecznie taki zbieg będzie podlegał łączeniu wyłącznie na ich podstawie. Ta sytuacja faktyczna będzie przecież odpowiadała tej opisanej wcześniej jako pierwsza. Wnioskowanie to nie wyczerpuje jednak problematyki, bowiem jeżeli prawnokarnie relewantna w rozumieniu art. 85 k.k. w jego brzmieniu dotychczasowym korelacja temporalna wystąpi również względem sankcji orzeczonych prawomocnie po tej dacie, to, na co zwrócono już uwagę, nie wystąpi przeszkoda ich połączenia na tych zasadach. Będą mogły być one bowiem zatem połączone jedną karą łączną z tymi karami, które orzeczono prawomocnie do dnia 30 czerwca 2015 r. Jeżeli natomiast nie wystąpi w odniesieniu do tego całego zbiegu wymagana korelacja, to nawet te z nich, które orzeczono prawomocnie po tej dacie, będą mogły stworzyć substrat kary łącznej na zasadach dotychczasowych, jeżeli w od-

niesieniu do nich wystąpi wymagana korelacja czasowa i chociaż jeden z czynów tymi wyrokami osądzony popełniono do tej daty.

Podsumowując zatem te rozważania zwrócić należy uwagę na spostrzeżenie Autora tego opracowania zamieszczone w końcowym fragmencie rozważań dotyczących analizowanej kwestii, a mianowicie „(...) w takich sytuacjach, jak omawiane w tym miejscu (gdy kary orzeczone prawomocnie przed 30 czerwca 2015 r. nie podlegają połączeniu z karami prawomocnie wymierzonymi po tej dacie, a istnieje możliwość ich połączenia na zasadach dotychczasowych, zaś kary orzeczone prawomocnie po tej dacie podlegają łączeniu na znowelizowanych zasadach – dopisek autora), możliwe będzie zastosowanie do poszczególnych skazań danego sprawcy dwóch różnych regulacji prawnych – aktualnej i poprzednio obowiązującej, w zależności od spełnienia przewidzianych na ich gruncie przesłanek łączenia kar”¹⁷. Zapatrywanie to, jakkolwiek oparte na błędnych założeniach, może jednak okazać się trafne a to dlatego, że tego rodzaju sytuacja faktyczna umożliwiająca orzeczenie dwóch kar łącznych, z których każda oparta zostanie na różnym reżimie prawnym rzeczywiście, może w praktyce orzeczniczej wystąpić. Omawiana problematyka, a dotycząca możliwości stworzenia w jednym wyroku łącznym kilku kar łącznych, jednej lub kilku na zasadach obowiązujących do dnia 30 czerwca 2015 r. i kolejnej w oparciu o przepisy znowelizowane, jednak z zastrzeżeniem, że wobec żadnej z nich nie znajdują jednoczesnego zastosowania unormowania przewidziane w konkurencyjnych ustawach (tzw. konglomerat ustaw), wymaga na kanwie zmian ustawowych odnoszących się do instytucji kary łącznej pogłębionej analizy, która wykracza poza ramy niniejszego opracowania.

Odnosząc się tylko pobieżnie do tego stanowiska wskazać trzeba, że analizując problematykę łączenia kar orzeczonych prawomocnie w obu porządkach prawnych, w pierwszej kolejności należy ustalić czy zgodnie z zasadą wyrażoną w art. 4 § 1 k.k. możliwe jest zastosowanie do całego rozpatrywanego zbiegu – rozważanego oczywiście w odniesieniu do wszystkich skazań, a to z uwagi na to, że w postępowaniu w przedmiocie wydania wyroku łącznego zasada skargowości nie obowiązuje¹⁸ – zasady *lex mitior*, co wszakże otwiera drogę do prowadzenia dalszego wnio-

¹⁷ *Ibidem*, s. 148.

¹⁸ D. Kała, Postępowanie w przedmiocie wydania wyroku łącznego. Zagadnienia karnomaterialne i procesowe, Toruń 2003, s. 193; wyroki Sądu Najwyższego z dnia 4 maja 2006 r., sygn. II KK 84/06, OSNwSK 2006, nr 1, poz. 928; z dnia 6 kwietnia 2006 r., sygn. IV KK 5/06, OSNwSK 2006, nr 1, poz. 767.

skowania. Jeżeli taka możliwość występuje, to zgodnie z tą zasadą ustalić trzeba czy możliwa do skonstruowania na podstawie ustawy znowelizowanej kara łączna będzie korzystniejsza dla skazanego albo chociaż nie będzie wyrażała większej dolegliwości względem tej, którą będzie można stworzyć na podstawie przepisów dotychczasowych. Jeżeli taka sytuacja zaistnieje, to cały ten zbieg, wedle zasady *lex mitior*, należy poddać temu znowelizowanemu reżimowi prawnemu. Jeżeli zaś względniejsze dla całego zbiegu okażą się rozwiązania przewidziane w ustawie dawnej, to te unormowania powinny stać się podstawą orzekania w przedmiocie wyroku łącznego.

Uznając na podstawie tak przeprowadzonego wnioskowania, a odnoszącego się do wszystkich wyroków skazujących, że ustawa znowelizowana nie pogarsza sytuacji skazanego, należy na jej podstawie skonstruować karę łączną orzekaną wyrokiem łącznym. Z uwagi na kształt tego modelu kary łącznej jako kroczącej, w odniesieniu do kar jednorodzących albo różnorodzących, lecz podlegających połączeniu, będzie mogła zasadniczo zostać skonstruowana tylko jedna kara łączna, a to dlatego, że podleganie wykonaniu sankcji, a w odniesieniu do kar pozbawienia wolności, warunkowe zawieszenie ich wykonania, będą w chwili orzekania w przedmiocie wyroku łącznego jedynymi okolicznościami warunkującymi możliwość skonstruowania kary łącznej¹⁹. Jeżeli jednak poza ramami skonstruowanej w ten sposób kary łącznej pozostaną niepołączone sankcje, a to dlatego, że zostały wykonane w całości, to wobec wyczerpania możliwości ich połączenia na gruncie obowiązujących retroaktywnie unormowań i w przypadku aktualizacji warunków do ich połączenia na zasadach dotychczasowych, nie będzie przeszkód do ich połączenia na tych właśnie zasadach w ramach kolejnej kary łącznej, zaś w razie wystąpienia kilku zbiegów, nawet w ramach kilku kar łącznych. Takie postąpienie będzie oczywiście warunkowane materializacją okoliczności dopuszczających orzeczenie na tym stanie prawnym kary łącznej albo kar

¹⁹ Wyjątek od tej zasady może zaistnieć w przypadku aktualizacji w odniesieniu do co najmniej dwóch kar nadających się do połączenia w ramach całego rozważanego zbiegu negatywnej przesłanki orzekania w przedmiocie wyroku łącznego opisanej w art. 85 § 3 k.k. (a od 15 kwietnia 2016 r. w art. 85§ 3 i 3a k.k.), a więc gdy wymierzono je za przestępstwa popełnione w czasie wykonywania kary lub kary łącznej. W takim wypadku, który z uwagi na bardzo wąski zakres normowania tej negatywnej przesłanki, rozważać należy niemalże hipotetycznie, kary wymierzone za przestępstwa popełnione po rozpoczęciu, a przed zakończeniem wykonywania kary lub kary łącznej nie będą mogły zostać połączone w ramach jednej kary łącznej. Zaistnieje natomiast możliwość ich połączenia w ramach kolejnej kary łącznej.

łącznych. Dyktowana będzie zatem wystąpieniem korelacji temporalnej i zważywszy na orzekanie po zmianie stanu prawnego, także osądzeniem chociaż jednym z takich wyroków wchodzących w skład rozważanego zbiegu czynu zrealizowanego przed dniem 1 lipca 2015 r.

Z przykrością odnotować należy, że zmiany normatywne dotyczące kary łącznej skutkowały wystąpieniem licznych niedorzeczności w praktyce orzeczniczej, a które opisano przykładowo w przypisach nr 12 i 18. Niemniej zauważyć trzeba, że w razie aktualizacji negatywnej przesłanki wyrokowania w przedmiocie wyroku łącznego na zasadach obowiązujących od dnia 1 lipca 2015 r., a opisanej w art. 85 § 3 k.k. (a od 15 kwietnia 2016r. w art. 85§ 3 i 3a k.k.) w odniesieniu do co najmniej dwóch skazań, nie wystąpi przeszkoda do połączenia tychże węzłem kary łącznej orzekanej wyrokiem łącznym i to nie tylko na podstawie przepisów normujących karę łączną od dnia 1 lipca 2015 r. Chociaż bowiem w omawianej sytuacji w pierwszej kolejności te właśnie unormowania powinny zostać zastosowane wobec wszystkich podlegających analizie kar, a więc także w odniesieniu do tych, które z przyczyn opisanych w tej negatywnej przesłance nie mogą stanowić substratu jednej kary łącznej. Jeżeli jednak kary te nie będą mogły zostać połączone ze sobą w ramach tzw. modelu kroczącego kary łącznej, to nie zaistnieje przeszkoda do ich połączenia na zasadach obowiązujących do 30 czerwca 2015 r., oczywiście w razie wystąpienia wszystkich wskazanych przesłanek warunkujących dopuszczalność takiego rozstrzygnięcia.

Jeżeli natomiast analiza wszystkich skazań przeprowadzona w oparciu o zasadę z art. 4 § 1 k.k. doprowadzi do wniosku, że względniejsze dla podsądnego rozwiązanie przewidują obowiązujące poprzednio unormowania, to na ich podstawie trzeba będzie skonstruować karę łączną albo kary łączne. Gdy poza ramami tak stworzonej kary łącznej albo kar łącznych pozostaną jeszcze inne skazania, to wobec wyczerpania możliwości orzekania w przedmiocie wyroku łącznego na zasadach dotychczasowych, zaktualizuje się możliwość wymierzenia kolejnej kary łącznej na zasadach przewidzianych w znowelizowanych przepisach. Oczywiście takie postąpienie zaktualizuje się w razie wystąpienia wobec tego zbiegu warunków dopuszczających skonstruowanie kary łącznej wyrokiem łącznym, a więc jeżeli kary podlegają wykonaniu, zaś w przypadku kary pozbawienia wolności, jeżeli orzeczono ją dobrodziejstwem probacji, a przynajmniej jeden z wyroków jednostkowych albo łącznych uprawomocni się po 30 czerwca 2015 r. Na kanwie tego wniosku wyłączenia się kolejna niedorzeczność mająca genezę w dokonanych zmianach ustawowych,

a wynikająca z tego, że ustawodawca nie wyłączył możliwości orzekania kary łącznej na zasadach przewidzianych dla konkurencyjnego porządku prawnego, co do kar, które z powodu braku warunków umożliwiających ich połączenie w oparciu o inny porządek prawny, w tym przypadku na podstawie przepisów obowiązujących do dnia 30 czerwca 2015 r., nie stworzyły substratu wymierzonej kary łącznej. Gdyby zatem nie doszło do zmian legislacyjnych, to postępowanie w przedmiocie wyroku łącznego co do tych niepołączonych sankcji zostałoby umorzone. Na skutek jednak zmian ustawowych, kary te będą mogły zostać połączone węzłem kary łącznej na podstawie znowelizowanych przepisów.

Te spostrzeżenia pozwalają zatem na konstatację, że wobec wprowadzonych z dniem 1 lipca 2015 r. zmian ustawowych w zakresie kary łącznej, które, co zostanie omówione w dalszej części opracowania, zostały przy okazji ponownego nowelizowania tej instytucji z dniem 24 czerwca 2020 r. przez samego prawodawcę bardzo krytycznie ocenione, możliwość konstruowania kar łącznych na dwóch konkurencyjnych porządkach normatywnych będzie nierzadko podlegało ocenie w kontekście względności ustaw. Chociaż wydaje się kuriozalne na kanwie instytucji z art. 4 § 1 k.k., że unormowanie zakładające opcję wyboru prawodawstwa spośród co najmniej dwóch konkurencyjnych porządków prawnych będzie obligowało dla trafności tego wyboru nie tylko porównania możliwych do wymierzenia na ich podstawie niejako w pierwszym rzucie kar łącznych. W istocie bowiem o względności ustaw współdecydować będzie wnioskowanie prowadzone niejako na drugim poziomie analizy, a więc tego, jak będzie przedstawiała się sytuacja prawna skazanego w kontekście możliwości wymierzenia mu na konkurencyjnym porządku prawnym kolejnej kary albo nawet kolejnych kar łącznych. Wybór ustawy nie będzie dyktowany zatem tylko ustaleniem, jakie kary łączne będzie można na pierwszym etapie wnioskowania skonstruować, ale także tym, który zestaw kar łącznych możliwy do stworzenia na podstawie zastosowania obu konkurencyjnych porządków prawnych uczyni jego sytuację najkorzystniejszą.

W opisanych sytuacjach nie zostanie zatem naruszony zakaz stosowania tzw. konglomeratu ustaw. Zakaz eklektycznego stosowania rozwiązań normatywnych zawartych w konkurencyjnych ustawach wyraża wszakże od strony pozytywnej obowiązek podsumowywania odpowiedzialności karnej rozumianej jako całość w oparciu o jeden porządek normatywny. Nie narusza zatem analizowanego zakazu zastosowanie w oparciu o zasadę z art. 4 § 1 k.k. w procesie charakteryzującym się

łącznością podmiotową, a więc takim, w którym tej samej osobie zarzucano popełnienie kilku przestępstw, w odniesieniu do jednego z nich lub części określonego porządku prawnego, zaś do kolejnego lub kolejnych zachowań uregulowań przewidzianych w konkurencyjnym porządku legislacyjnym, byleby nie doszło do przemieszania w odniesieniu do określonego zachowania – rozumianego jako jednolite rozstrzygnięcie o odpowiedzialności penalnej – rozwiązań w nich uregulowanych²⁰. W takim procesie, z przyczyn już opisanych, nie wystąpi natomiast możliwość wymierzenia w odniesieniu do kar jednorodzących albo różnorodzących, lecz podlegających łączeniu kilku kar łącznych. Dlatego rozstrzygnięcie o karze łącznej oparte zostanie albo na obowiązującym w trakcie wyrokowania porządku prawnym, chyba że względniejsze dla sprawcy okaże się ustawodawstwo obowiązujące w czasie popełnienia przestępstwa, ewentualnie w którymkolwiek momencie pomiędzy czasem realizacji ustawowych jego znamion, a datą orzekania.

W przypadku natomiast orzekania w przedmiocie wyroku łącznego, a mającego swoją przyczynę w niejednoczesnym skazaniu sprawcy za popełnienie kilku przestępstw, wymierzenie tymi wyrokami kar łącznych w oparciu o różne reżimy prawne nie tylko nie narusza zasady *lex mitior*, ale w obliczu licznych zmian ustawowych jest codziennością. Stawianie zatem wymogu wymierzania w odniesieniu do łączenia takich sankcji wyrokiem łącznym jednego tylko porządku prawnego nie tylko nie narusza zakazu eklektyzmu orzeczniczego, ale respektuje zaszłości wynikające z orzeczenia podlegających łączeniu kar, w tym kar łącznych, w oparciu o różne reżimy ustawowe²¹.

3. Reguła inerteptoralna ustawy z dnia 19 czerwca 2020 r.

Ustawą z dnia 19 czerwca 2020 r. o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o uproszczonym postępowaniu o zatwierdzenie układu w związku z wystąpieniem COVID-19, która weszła w życie w dniu 24 czerwca 2020 r., normodawca ponownie zmienił zasady orzekania kary łącznej powracając zasadniczo do obowiązującego przed dniem 1 lipca 2015 r. modelu tej instytucji. Od tego czasu orzekanie kary łącznej wyro-

²⁰ B. Nita, Glosa do wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 18 lutego 1999 r., sygn. II AKa 2/99, Palestra 2000, nr 9–10, s. 192–199; wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 18 lutego 1999 r., sygn. II AKa 2/99, LEX nr 36651.

²¹ P. Kornacki, Orzekanie kary łącznej w warunkach zmiany ustawy, PS 2011, nr 11–12, s. 42–43.

kiem łącznym uzależnione jest zatem od wystąpienia pomiędzy datą ogłoszenia wcześniejszego chronologicznie wyroku skazującego, a datą popełnienia przestępstwa osądzonego później ogłoszonym wyrokiem, odpowiedniej korelacji czasowej. W treści art. 38 pkt 3 tego aktu normatywnego pozostający w zainteresowaniu niniejszego opracowania art. 85 § 1 k.k. uzyskał bowiem brzmienie identyczne, jak art. 85 k.k. obowiązujący do dnia 30 czerwca 2015 r., a mianowicie, że jeżeli sprawca popełnił dwa lub więcej przestępstw, zanim zapadł pierwszy wyrok, chociażby nieprawomocny, co do któregośkolwiek z tych przestępstw i wymierzono za nie kary tego samego rodzaju albo inne podlegające łączeniu, sąd orzeka karę łączną, biorąc za podstawę kary z osobna wymierzone za zbiegające się przestępstwa.

Z kolei w art. 81 ust. 1 i 2 ustawy tarcza 4.0 statuowano, że przepisy rozdziału IX ustawy zmienianej w art. 38 (Kodeksu karnego – dopisek autora), w brzmieniu dotychczasowym, stosuje się do kar prawomocnie orzeczonych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy (ust. 1); przepisy rozdziału IX ustawy zmienianej w art. 38, w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, stosuje się do kar prawomocnie orzeczonych po dniu wejścia w życie niniejszej ustawy (ust. 2).

Na wstępie zaznaczyć trzeba, że na tym etapie rozważań pominięto konkurencję reguł intertemporalnych opisanych w ustawie lutowej i ustawie tarcza 4.0, która bezsprzecznie może wystąpić chociażby w przypadku zbiegu skazań, które uprawomocniły się pod rządami wszystkich omawianych w opracowaniu porządków prawnych, a to do dnia 30 czerwca 2015 r., do dnia 23 czerwca 2020 r., jak również po tej dacie. Ta problematyka zostanie bowiem omówiona w końcowej części artykułu.

Powracając do głównego nurtu rozważań podnieść trzeba, że z wykładnią art. 81 ustawy tarcza 4.0 wysławiającego normy intertemporalne regulujące kolizję związaną z orzekaniem w przedmiocie wyroku łącznego na gruncie konkurencyjnych porządków prawnych, a to obowiązującego do dnia 23 czerwca 2020 r. i po tej dacie, wiąże się nie mniej problemów aniżeli z interpretacją przywołanego już art. 19 ust. 1 ustawy lutowej. Rzecz bowiem w tym, że w obu jednostkach redakcyjnych zacytowanego art. 81 ustawy tarcza 4.0 wysłowiono dwie reguły, które normują tylko fragmentarycznie sytuacje faktyczne mogące wystąpić w praktyce orzekania w przedmiocie wyroku łącznego. Z art. 81 ust. 1 tego aktu normatywnego wynika wszakże niedwuznacznie, że jeżeli wszystkie podlegające łączeniu kary zostały orzeczone wyrokami, które uprawomocniły się w okresie od dnia 1 lipca 2015 r. do dnia 23 czerwca 2020 r., co

z racji optyki tego porządku prawnego odnosi się do orzeczonych zarówno wyrokami jednostkowymi, jak i łącznymi kar jednostkowych lub łącznych, to nawet gdy orzekanie w przedmiocie wyroku łącznego następuje po tej ostatniej dacie, stosować należy przepisy według ich brzmienia sprzed nowelizacji.

Druga sytuacja opisana w art. 82 ust. 2 tej ustawy zaktualizuje się natomiast, gdy wszystkie podlegające łączeniu sankcje zostały wymierzone wyrokami, które uprawomocniły się po 23 czerwca 2020 r., przy czym z racji kształtu instytucji kary łącznej statuowanej znowelizowanymi przepisami, relewantne dla orzekania kary łącznej pozostają wyłącznie kary jednostkowe orzeczone wyrokami jednostkowymi. W takim układzie procesowym, nawet jeżeli osądzone tymi wyrokami przestępstwa zostały popełnione przed dniem 24 czerwca 2020 r., lecz po dniu 30 czerwca 2015 r., to ich łączenie w ramach orzekania wyrokiem łącznym będzie następowało na podstawie przepisów znowelizowanych.

Nie nasuwa zatem wątpliwości spostrzeżenie, że w treści art. 81 ust. 1 i 2 ustawy tarcza 4.0 ustawodawca w obu omówionych stanach faktycznych zdecydował się odstąpić od stosowania uniwersalnej zasady *lex mitior*.

Zasadniczy natomiast problem, który wynika z analizy norm wystawionych w art. 81 ust. 1 i 2 ustawy tarcza 4.0, dotyczy tego czy przedmiotowymi zakresami normowań obejmują one także sytuację faktyczną, która w szczególności w początkowym okresie funkcjonowania tych uregulowań bardzo często będzie występowała w praktyce orzeczniczej. Mianowicie czy regulują one zagadnienie łączenia kar osądzonych wyrokami, które uprawomocniły się do w okresie od dnia 1 lipca 2015 r. do dnia 23 czerwca 2020 r., jak również po tej dacie. W odniesieniu do tej ostatniej kwestii wyrażono kilka konkurencyjnych poglądów.

W uzasadnieniu postanowienia Sądu Najwyższego w sprawie I KZP 2/21²² wskazano, że powołane przepisy nie obejmują tej ostatniej sytuacji swoimi zakresami normowań. Najwyższa instancja sądowa wywiodła, że w analizowanym przypadku nie zachodzi jednak przypadek tzw. luki rzeczywistej, bowiem chociaż tego rodzaju sytuacja faktyczna nie została objęta normami intertemporalnymi opisanymi w art. 81 ust. 1 i 2 ustawy tarcza 4.0, to jednak znajdowała się w zakresie normowania zasady *lex mitior*. W konsekwencji Sąd Najwyższy przyjął, że tę kolizyjną sytuację rozstrzygać należy na płaszczyźnie uniwersalnej zasady materialnego prawa karnego międzyczasowego, a więc w oparciu o treść art. 4 § 1 k.k.

²² Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 października 2021 r., sygn. I KZP 2/21, OSNK 2021, nr 11–12, poz. 44.

Ta linia wykładnicza została zaaprobowana w licznych orzeczeniach sądów powszechnych²³, a także w doktrynie²⁴.

Nieco inaczej analizowaną sytuację ocenił M. Zacharski w swoim opracowaniu dotyczącym wykładni norm statuowanych w art. 81 ust. 1 i 2 ustawy tarcza 4.0²⁵. Dostrzegając bowiem, że w treści tych unormowań ustawodawca nie sformułował zastrzeżenia podobnego do tego wysłowionego w przepisie międzyczasowym odnoszącym się do poprzedniej nowelizacji modelu kary łącznej, a to w art. 19 ust. 1 ustawy lutowej, w postaci stwierdzenia „(...) chyba, że zachodzi potrzeba orzeczenia kary łącznej w związku z prawomocnym skazaniem po dniu wejścia w życie niniejszej ustawy”, wywiódł z tego niestanowczo, że „Literalne odczytanie art. 81 ust. 1 i 2 tarczy 4.0 sugerowałoby, że kar orzeczonych prawomocnie przed wejściem w życie tarczy 4.0 w ogóle nie można połączyć z karami orzeczonymi prawomocnie po jej wejściu w życie”. Mimo zajęcia takiego stanowiska wskazał ostatecznie, że brak wyraźnej regulacji odnoszącej się tego zagadnienia daje możliwość rozwiązania go przy zastosowaniu reguł wykładni. Ostatecznie Autor ten dopuścił normowanie tego zbiegu przy pomocy zasady *lex mitior* odwołując się do prokonstytucyjnej wykładni przepisów art. 81 ust. 1 i 2 ustawy nowelizującej.

Krańcowo odmienne zapatrywanie zostało natomiast zaprezentowane w opracowaniach A. Dziergawki²⁶ oraz A. Limburskiej²⁷, a przy tym zyskało ono również aprobatę w judykaturze sądów powszechnych²⁸. Interpretując normy wysłowione w art. 81 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 19 czerwca 2020 r. Autorki te wskazały, najogólniej rzecz ujmując, że jeżeli kary zostały wymierzone wyrokami, które uprawomocniły się zarówno do dnia 23 czerwca 2020 r., jak i po tej dacie, to orzeka-

²³ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 2 grudnia 2021 r., sygn. II AKa 275/21, LEX nr 3282506; wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 21 kwietnia 2021 r., sygn. II AKa 49/21 LEX nr 3175232.

²⁴ V. Konarska-Wrzosek (red.), Kodeks karny. Komentarz, wyd. III, WKP 2020, s. 524; J. Kluza, Aspekty intertemporalne kary łącznej ze szczególnym uwzględnieniem zmian wynikających z nowelizacji Kodeksu karnego z dnia 19 czerwca 2020 r., *Paestra* 2022, nr 1–2, s. 116.

²⁵ M. Zacharski, Reguły intertemporalne a instytucja kary łącznej w tarczy 4.0, LEX/el. 2020.

²⁶ A. Dziergawka, Reguły intertemporalne związane z orzekaniem kary łącznej w warunkach art. 81 Tarczy 4.0, *PS* 2020, nr 11–12, s. 121–134.

²⁷ A. Limburska, Aktualne zagadnienia intertemporalne związane z instytucją kary łącznej, *MOP* 2021 nr 2, s. 98.

²⁸ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 14 września 2021 r., sygn. II AKa 184/21, LEX nr 3389914.

jąc w przedmiocie wyroku łącznego nie można ich połączyć węzłem jednej kary łącznej. Przyjęły bowiem, że te przepisy intertemporalne normują w sposób komplementarny wszystkie stany faktyczne, które mogą wystąpić w praktyce orzeczniczej i jako *lex specialis* względem zasady *lex mitior*, pozwalają połączyć kary wymierzone wyrokami, które status prawomocności uzyskały przed dniem 24 czerwca 2020 r. na podstawie obowiązujących wówczas przepisów, zaś kary, które zostały wymierzone prawomocnie począwszy od tej daty podlegają łączeniu w oparciu o unormowania znowelizowane.

Odnosząc się do analizowanej materii wskazać trzeba, że trafny okazał się pierwszy z tych poglądów. O słuszności tego zapatrywania świadczyła bowiem cała gama argumentów. Rozważania rozpocząć należy od przeprowadzenia językowej wykładni art. 81 ust. 1 i 2 ustawy tarcza 4.0, jako że powszechnie temu właśnie rodzajowi egzegezy przydaje się znaczenie pierwszoplanowe w procesie dekodowania z treści przepisów znaczenia wysłowionych w nich norm prawnych²⁹. Wskazać zatem trzeba, że ustawodawca w tych przepisach jednoznacznie określił dwie opisane już sytuacje procesowe, wyłączając je na zasadzie *lex specialis derogat legi generali* spod działania zasady *lex mitior*. Skoro zatem trzecia rozważana sytuacja procesowa, a więc, gdy łączenie dotyczyć ma kar wymierzonych prawomocnie zarówno do dnia 23 czerwca 2020 r., jak i po tej dacie, nie znalazła się w zakresach normowań tych uregulowań, to konsekwentnie przyjęć należy, w sposób zamierzony została ona przez prawodawcę pominięta. Argument ten doznaje dodatkowego wsparcia w spostrzeżeniu, że ustawodawca mógł z łatwością wyłączyć stosowanie art. 4 § 1 k.k. również w tej ostatniej sytuacji. Miał przecież możliwość zaopatrzenia art. 81 tej ustawy chociażby w dodatkową jednostkę redakcyjną zawierającą przykładowo stwierdzenie „Przepisów o karze łącznej nie stosuje się do łączenia kar prawomocnie orzeczonych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy z karami prawomocnie orzeczonymi po dniu wejścia w życie niniejszej ustawy”.

Bezsprzecznie ten jednoznaczny wynik wykładni językowej analizowanych unormowań o charakterze wyłącznie dostosowującym, z przyczyn zasadniczych wyklucza możliwość ograniczenia przedmiotowego zakresu normowania art. 4 § 1 k.k., a więc przepisu mającego dla materialnego prawa karnego międzyczasowego fundamentalne i gwarancyjne znaczenie. Unormowanie to należy przecież wyklądać przy uwzględnieniu jego wagi dla realizacji postulatu rzetelnego pro-

²⁹ M. Zieliński, Wykładnia prawa. Zasady. Reguły. Wskazówki, Warszawa 2002, s. 226.

cesu karnego. Zawężanie jego zakresu zastosowania przepisami o znaczeniu przejściowym i dodatkowo wyzutym z jakichkolwiek merytorycznych treści, z pewnością powinno ograniczać się do wyraźnie wysłowionych w nich sytuacji. Innymi zatem słowy, nie można aprobować odmiennego zapatrywania prezentowanego w ostatnim przywołanym nurcie wykładniczym, bowiem skutkowałoby to ograniczeniem uniwersalnej zasady *lex mitior* w zakresie niewynikającym z przepisów o znaczeniu dostosowującym. Dodać należy, że zarówno przepisy statuujące instytucję kary łącznej według ich brzmienia funkcjonującego do dnia 23 czerwca 2020 r., jak i po tej dacie nie wystawiały ograniczenia w zakresie łączenia sankcji, które orzeczono prawomocnie w obu tych porządkach ustawowych. Przyjęcie zatem, że przepis o charakterze przejściowym w znaczeniu ścisłym, a zatem niemający merytorycznej wymowy i dodatkowo nieprzewidujący takiego ograniczenia, w taki istotny sposób modyfikuje zasady orzekania o odpowiedzialności karnej skazanych wyłącznie na skutek jego wykładni o charakterze celowościowym, już na pierwszy rzut oka ostać się nie może.

Poddanie art. 81 ust. 1 i 2 ustawy tarcza 4.0 wykładni celowościowej także nie dostarcza podstaw do przyjęcia, że zostały one wprowadzone do porządku prawnego po to, aby wyłączyć możliwość łączenia wyrokiem łącznym kar, które uprawomocniły się w dwóch rozważanych porządkach prawnych. Uzasadnienie projektu ustawy nowelizującej³⁰ nie wskazuje bowiem na to, aby dążeniem normodawcy było ograniczenie wydawania w takich sytuacjach wyroków łącznych³¹.

³⁰ IX kadencja Sejmu, druk nr 382 z dnia 22 maja 2020 r., s. 23–24.

³¹ W uzasadnieniu projektu wskazano m.in. „Zasady łączenia kar obowiązujące w polskim prawie karnym do dnia 30 czerwca 2015 r. (...) stanowiły racjonalizację odpowiedzialności karnej przez położenie nacisku na sprawiedliwościowy aspekt tych zasad. Kluczowe znaczenie ma tu bowiem kwestia popełnienia dwóch lub więcej przestępstw, zanim zapadł pierwszy wyrok, chociażby nieprawomocny, co do któregośkolwiek z tych przestępstw, co jest warunkiem orzeczenia kary łącznej. Sumaryczna ocena prawnokarna przestępczej działalności sprawcy zamyka się bowiem aktem wymiaru sprawiedliwości, podczas gdy ponawiane po wydaniu tego aktu przestępstwa stanowią wyraz niepoprawności sprawcy, co przesądza w sposób negatywny możliwość objęcia kar za te czyny jedną karą łączną. Innymi słowy, tak ujęty powrót sprawcy do przestępstwa powoduje, że instytucja kary łącznej nie może łagodzić jego odpowiedzialności karnej. Powyższy sprawiedliwościowy aspekt przywrócenia niniejszą poprawką zasad łączenia kar obowiązujących do dnia 30 czerwca 2015 r. w rezultacie powoduje ograniczenie liczby wypadków, w których możliwe jest łączenie kar, a w wymiarze procesowym będzie się to przejawiało w zmniejszeniu liczby wydawanych wyroków łącznych (...). Dla zobrazowania skali zjawiska można dla przykładu wskazać, że w 2015 r., gdy sądy rozpoznawały sprawy o wydanie wyroku łącznego w przeważającym zakresie na „starych”

Zacytowane w ostatnim przypisie fragmenty tego uzasadnienia, które obrazują, jakie założenia przyświecały projektodawcy, że zdecydował się powrócić do instytucji kary łącznej w jej kształcie obowiązującym przed 1 lipca 2015 r., wskazują zatem na to, że ocenił on tzw. kroczący model kary łącznej jako uchybiający sprawiedliwościowej funkcji tej instytucji. Absolutnie trafna w tym aspekcie sugestia, że dopuszczalne w tym modelu łączenie kar wymierzanych skazanym za kolejne przestępstwa popełniane już po podsumowaniu ich przestępczych działalności kolejno zapadającymi wyrokami łącznymi z karami tymże wyrokami łącznymi orzeczonymi, było całkowicie dysfunkcjonalne, dodać trzeba, że wręcz dla sprawców demoralizujące, nie nawiązywało jednakże do problematyki łączenia kar orzeczonych prawomocnie pod rządami tegoż modelu, jak i po nowelizacji instytucji kary łącznej. Co więcej, w uzasadnieniu tym zwrócono uwagę na to, że obowiązujący w okresie od dnia 1 lipca 2015 r. do dnia 23 czerwca 2020 r. model kary łącznej powodował, iż liczba wydawanych wyroków łącznych istotnie wzrosła względem tego rodzaju rozstrzygnięć publikowanych w okresie obowiązywania poprzednich rozwiązań legislacyjnych. To stwierdzenie również nie nawiązuje do rozważanej sytuacji, w której łączenie dotyczy kar orzeczonych prawomocnie pod rządami obu tych porządków prawnych. Projektodawca powracając bowiem do modelu kary łącznej obowiązującego do dnia 30 czerwca 2015 r. ocenił go przecież jako odpowiadający sprawiedliwościowej funkcji tej instytucji. Oceniając zatem te rozwiązania tak wysoko z pewnością akceptował, że po ich przywróceniu wydawana będzie określona liczba wyroków łącznych, co oznacza, że nie dążył do dalszego ograniczenia tej liczby. Wskazanie zaś, że dodanie przepisów międzyczasowych spowodować ma, że unormowania dotyczące kary łącznej w brzmieniu dotychczasowym znajdą zastosowanie do łączenia kar prawomocnie orzeczonych do tej daty, zaś znowelizowane przepisy stosowane będą do kar, które prawomocnie orzeczono od dnia 24 czerwca 2020 r. fak-

zasadach, wydano ich w sądach powszechnych 31,5 tysiąca, natomiast w 2019 r., w okresie obowiązywania obecnych zasad – aż prawie 45 tysięcy (...). Poprawka przewiduje także dodanie przepisu międzyczasowego, wedle którego przepisy o karze łącznej w brzmieniu dotychczasowym stosować się będzie do kar prawomocnie orzeczonych przed dniem wejścia w życie ustawy, zaś przepisy te w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, stosować się będzie do kar prawomocnie orzeczonych po dniu wejścia w życie niniejszej ustawy. Rozwiązanie powyższe oparte zostało na zasadzie chwytności przepisu w locie, biorąc pod uwagę, że nie jest możliwe – z punktu widzenia konstrukcyjnego – łączenie na proponowanych w poprawce zasadach kar łącznych z karami jednostkowymi, tak jak jest to obecnie”.

tycznie nawiązywało do treści tych projektowanych rozwiązań legislacyjnych, które później stały się obowiązującym prawem. Podsumowując zatem ten fragment rozważań wskazać z całą stanowczością należy, że normodawca uzasadniając założenia przyświecające projektowanej nowelizacji nie nawiązał do ocenianego zagadnienia dotyczącego łączenia kar prawomocnie orzeczonych pod rządami obu konkurencyjnych porządków prawnych.

Trafnie Sąd Najwyższy w uzasadnieniu postanowienia w sprawie I KZP 2/21 przyjął, że nawet jeżeli w art. 81 ust. 1 i 2 ustawy tarcza 4.0 zostałyby wprost statuowany zakaz łączenia kar wymierzonych prawomocnie do dnia 23 czerwca 2020 r. oraz po tej dacie, to godziłby on w sposób jednoznaczny w zasady konstytucyjne, a to zasadę proporcjonalności opisaną w art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, a także wysłowioną w art. 32 ust. 1 tego aktu normatywnego zasadę równości wobec prawa. Dążenie ustawodawcy do tak istotnego ograniczenia przy pomocy nowelizacji przepisów liczby wydawanych wyroków łącznych, która w rzeczywistości wzrosła z powodu wprowadzenia z dniem 1 lipca 2015 r. całkowicie nieudanego rozwiązania w postaci tzw. modelu kroczącej kary łącznej, nie mogłoby przecież uzasadnić całkowitego wyłączenia takiej możliwości w odniesieniu do wszystkich sytuacji faktycznych, w których zbieg dotyczyłby kar orzeczonych prawomocnie w obu konkurujących porządkach prawnych. Skoro bowiem to prawodawca chybioną nowelizacją, która weszła w życie w dniu 1 lipca 2015 r. doprowadził do powstania chaosu prawnego, to nie można doszukać się uzasadnienia dla przyjęcia, że koszty rezygnacji z tzw. modelu kroczącej kary łącznej powinni ponieść wyłącznie skazani.

Przyjmowanie, że art. 81 ust. 1 i 2 ustawy tarcza 4.0 wyłącza w rozważanej sytuacji faktycznej działanie zasady *lex mitior* doprowadziłoby także do tego, co zasadnie najwyższa instancja sądowa podniosła w uzasadnieniu tego postanowienia, że sytuacje prawne sprawców skazanych więcej niż jednym wyrokiem, którzy upatrywaliby szansy na zmniejszenie dolegliwości karnych wynikających z odrębnego wykonania kilku kar przez połączenie ich węzłem kary łącznej orzekanej wyrokiem łącznym, zależałyby od okoliczności całkowicie od nich niezależnych, a przy tym niemających merytorycznego znaczenia. Możliwość połączenia sankcji w odniesieniu do każdego z nich zależałaby bowiem od tego, kiedy poszczególne wyroki, którymi zostali skazani, uprawomocniłyby się. Można bez trudu wyobrazić sobie sytuację, że dwie osoby współdziałające na równorzędnych zasadach w popełnieniu kilku przestępstw, których odpowiedzialność podsumo-

wano więcej niż jednym wyrokiem skazującym, a które były każdorazowo sądzone w odrębnych procesach karnych, mogłyby mieć diametralnie różny dostęp do instytucji, u założenia której leży dążność do podsumowania całości przestępczej działalności sprawcy, który naruszył niejednokrotnie porządek prawny, lecz te naruszenia nie były sądzone w jednym postępowaniu karnym. Tego rodzaju interpretacja art. 81 ust. 1 i 2 ustawy tarcza 4.0 powodowałaby, że ten sprawca, którego odpowiedzialność karana zostałaby podsumowana wyłącznie wyrokami, które uprawomocniły się do dnia 23 czerwca 2020 r. albo takimi, które uprawomocniły się tylko po tej dacie, mógłby w razie wystąpienia materialnoprawnych przesłanek skorzystać z możliwości ich połączenia wyrokiem łącznym. Drugi z tych sprawców, w razie skazania go wyrokami przewidującymi identyczne dolegliwości karne, a które uprawomocniły się pod rządami obu porządków prawnych, nie miałby możliwości połączenia wymierzonych mu sankcji węzłem kary łącznej orzekanej wyrokiem łącznym. Nie trzeba przy tym przekonywać, że zarówno na bieg prowadzonego postępowania karnego, a także na datę uprawomocnienia się wyroku skazany często nie ma żadnego wpływu. Dość stwierdzić, że w toku postępowania przygotowawczego i jurysdykcyjnego jest on tylko jednym z najczęściej wielu uczestników procesu karnego, przez co sprawność prowadzenia tych postępowań zależy od niezliczonej wręcz liczby zmiennych. Co więcej, wydany wyrok skazujący w pierwszej instancji może zostać zaskarżony nie tylko przez podsądnego, co także w sposób oczywisty może oddziaływać na datę, kiedy uzyska on status prawomocności.

Identyczną wymowę ma kolejny przykład zaprezentowany przez Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wskazanego postanowienia, a uzmysławiający, że wykluczają możliwość połączenia wyrokiem łącznym kary orzeczonej prawomocnie do dnia 23 czerwca 2020 r. oraz po tej dacie, nie może być żadną miarą aprobowane. Rzecz bowiem w tym, że postępowania dwóch sprawców, którzy współdziałali przy popełnianiu przestępstw, mogą być prowadzone w taki sposób, iż jeden z nich będzie sądzony w jednym postępowaniu karnym, a drugi, nierzadko z przyczyn pozamerytorycznych i od niego niezależnych, może mieć prowadzone o te same przestępstwa kilka odrębnych procesów. Oczywiście temu z nich, którego przestępcza działalność zostaje podsumowana w tym samym procesie i zostaną wymierzone kary jednorodnjajowe albo inne podlegające łączeniu, zostanie wymierzona kara łączna, bowiem, co już podniesiono, problem podlegania wykonaniu

takich sankcji czy ich temporalnego korelowania wówczas nie zaktualizuje się. Podzielenie zatem poglądu, że analizowane normy intertemporalne wyłączają możliwość połączenia kar tylko z tego powodu, że wymierzono je prawomocnie pod rządami obu porządków prawnych, skutkowałoby zatem tym, że drugi z takich sprawców, w przypadku skazania go takimi wyrokami, nie mógłby skorzystać z możliwości podsumowania jego przestępczej działalności wyrokiem łącznym.

Jeszcze wydatniej ta problematyka uwidacznia się, gdy wyrokiem jednostkowym osądzono dwóch współdziałających za kilka popełnionych przez nich przestępstw, a w wyniku rozpoznania środka odwoławczego zapadł w postępowaniu drugoinstancyjnym wyrok o charakterze kasatoryjnym wobec tylko jednego z nich i tylko w odniesieniu do części przypisanych mu zaskarżonym wyrokiem przestępstw. Po ponownym osądzeniu tych czynów i prawomocnym ich przypisaniu temu sprawcy, zaktualizuje się konieczność podsumowania całej jego inkryminowanej działalności, która polegać będzie na wydaniu wobec niego wyroku łącznego, którym połączona zostanie kara osądzona prawomocnie w chronologicznie pierwszym postępowaniu z karą przypisaną mu w procesie zainicjowanym uchyceniem zaskarżonego wyroku i przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania sądowi I instancji. O ile zatem w przypadku tego sprawcy, który został osądzony w jednym postępowaniu, nie wystąpią ograniczenia w połączeniu sankcji wymierzonych za poszczególne przestępstwa węzłem kary łącznej wyrokiem jednostkowym, jeżeli oczywiście kary te będą jednorodnjajowe albo różnorodnjajowe, lecz podlegające łączeniu. Przy akceptacji poglądu, że art. 81 ust. 1 i 2 ustawy tarcza 4.0 wyłączają możliwość połączenia kar wymierzonych prawomocnie pod rządami dwóch rozważanych porządków prawnych, w przypadku drugiego z tych sprawców możliwość połączenia wymierzonych mu dwoma wyrokami jednostkowymi kar będzie uzależniona od tego czy uprawomocniły się albo do dnia 23 czerwca 2020 r., albo po tej dacie. Jeżeli natomiast cechę prawomocności orzeczenia te uzyskają pod rządami obu porządków prawnych, to przy tego rodzaju wykładni powołanych unormowań, ten sprawca nie będzie mógł skorzystać z możliwości połączenia tych sankcji węzłem kary łącznej i w efekcie będzie musiał odbyć każdą z nich wedle ustalonej kolejności.

Kontrfunkcjonalność wykładania w ten sposób omawianych przepisów intertemporalnych jawi się na gruncie przywołanych przykładów szczególnie wyraziście. Co więcej, wyłączanie możliwości skorzystania przez skazanego z potencjalnego dobrodziejstwa połączenia wyrokiem łącznym wymierzonych mu w różnych postępowaniach kar tyl-

ko ze względu na okoliczność niemającą merytorycznego znaczenia, a przy tym często niezależną od niego samego, i dodatkowo w oparciu o przepisy niezawierające merytorycznej treści, zaprzecza samej idei orzekania w przedmiocie wyroku łącznego. Wszak w modelu kary łącznej przywróconym z dnia 24 czerwca 2020 r. łączenie kar wymierzonych za realnie zbiegające się przestępstwa ma na celu doprowadzenie do tego, aby sytuacja prawna sprawcy, który sądzony był w co najmniej dwóch różnych postępowaniach za popełnienie przestępstw, które mogły zostać osądzone w jednym procesie, została w odniesieniu do tej kwestii zrównana ze statusem sprawy, który został w analogicznych warunkach osądzony w tożsamym procesie i którego przestępcza działalność została podsumowana karą łączną orzeczoną wyrokiem jednostkowym³². Wydanie wyroku łącznego staje się zatem w takiej sytuacji koniecznością ukierunkowaną na przywrócenie porządku prawnego, co jest szczególnie widoczne, gdy osądzenie sprawcy w kilku postępowaniach znajduje przyczynę w niewłaściwym działaniu organów państwowych³³. Co więcej, z uwagi na to, że sąd orzekający o karze łącznej w ramach wyroku łącznego, co wynika ze specyfiki tego postępowania, dysponuje lepszym oglądem całości przestępczej aktywności skazanego niż sądy, które wyrokowały co do poszczególnych realnie zbiegających się przestępstw, toteż łącząc sankcje, może podjąć trafniejsze rozstrzygnięcie niejako podsumowujące globalną inkryminowaną działalność skazanego, a przez to lepiej zrealizować postulaty oddziaływania prewencyjnego zarówno na niego samego, jak i na społeczeństwo, które zostały opisane w art. 85a k.k. Kara łączna ma przecież w założeniu syntetycznie i całościowo oceniać wszystkie zbiegające się realnie zachowania określonej osoby, przy czym, gdy jest ona orzekana wyrokiem łącznym, dodatkowo powinna stanowić swego rodzaju korektę sankcji wymierzonych w podlegających łączeniu wyrokach.

Podsumowując te rozważania wskazać należy, że w przywołanej publikacji A. Dziergawka nietrafnie wprowadziła zdiagnozowała, w jakim stosunku względem art. 4 § 1 k.k. pozostają normy intertemporalne

³² M. Cieślak, *Polskie prawo karne. Zarys systemowego ujęcia*, Warszawa 1990, s. 467; K. Buchała, *Głosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 22 marca 1973 r.*, sygn. I KR 425/72, *PiP* 1974, nr 6, s. 178; M. Sze wczyk, *Głosa do wyroku Sądu Najwyższego z 28 kwietnia 1979 r.*, sygn. RW 208/79, *Palestra* 1980, nr 11–12, s. 102; uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 21 listopada 2001 r., sygn. I KZP 14/01, *OSNKW* 2002, nr 1–2, poz. 1.

³³ D. Kała, *Postępowanie w przedmiocie wydania (...)*, *op. cit.*, s. 40–41.

wyrażone w art. 81 ust. 1 i 2 ustawy tarcza 4.0, gdy kary podlegające łączeniu wymierzono wyrokami, które uprawomocniły się do dnia 23 czerwca 2020 r. oraz po tej dacie. Wskazując jednak na możliwość wymierzenia w ramach orzekania w przedmiocie wyroku łącznego dwóch kar łącznych, jednej opartej na modelu kary kroczącej i odnoszącej się do skazań, które uprawomocniły się w okresie obowiązywania tego modelu, oraz drugiej opartej na zasadach obowiązujących aktualnie, a której substrat stanowią kary wymierzone prawomocnie po dniu 23 czerwca 2020 r.³⁴, wyraziła częściowo trafną diagnozę, podobnie zresztą jak M. Sławiński na kanwie wykładni art. 19 ust. 1 ustawy lutowej. Nie zachodziła oczywiście potrzeba ponawiania argumentacji, która została już wyrażona przy okazji analizy poglądu tego ostatniego Autora. Zastrzec jednak trzeba, że normy intertemporalne z ustawy tarcza 4.0 wyłączają działanie zasady *lex mitior* w szerszym zakresie aniżeli normy zawarte w art. 19 ust. 1 ustawy lutowej. Te ostatnie statuują nakaz stosowania przepisów dawnych tylko do kar prawomocnie orzeczonych przed wejściem w życie znowelizowanych przepisów, zaś unormowania ustawy tarcza 4.0 regulują samodzielnie nie tylko materię odnoszącą się do skazań, które uprawomocniły się wyłącznie w okresie obowiązywania tzw. kroczącego modelu kary łącznej, ale także materię związaną z łączeniem sankcji, które orzeczono prawomocnie po dniu 23 czerwca 2020 r. W zakresie zatem, w jakim obie te reguły intertemporalne nie wyłączają działania reguły operacyjnej z art. 4 § 1 k.k., zachowują aktualność przedstawione już rozważania na temat możliwości wymierzenia w ramach jednego wyroku łącznego więcej niż jednej kary łącznej. W przypadku zatem wymierzenia w takich sytuacjach faktycznych opartych na różnych reżimach prawnych kar łącznych, nie zostanie naruszony zakaz eklektycznego stosowania w odniesieniu do jednolitego zagadnienia z zakresu odpowiedzialności karnej różnych porządków prawnych.

4. Wzajemna kolizja reguł intertemporalnych ustaw 20 lutego 2020 r. i z dnia 19 czerwca 2020 r.

Ustawodawca w okresie zaledwie kilku lat przeprowadził dwie gruntowne zmiany prawodawstwa statuującego instytucję kary łącznej, z których pierwszą, a wprowadzoną ustawą z dnia 20 lutego 2020 r., sam zdecydowanie negatywnie ocenił i to po zaledwie 5 latach jej funkcjono-

³⁴ A. Dziegawka, Reguły intertemporalne (...), *op. cit.*, s. 129–130.

wania w porządku prawnym. Zaprezentowane wywody świadczą o tym, że problematyczna okazała się egzegeza każdej z omawianych norm intertemporalnych. Praktyka orzecznicza dostarczyła jednakże licznych przykładów, że interpretacja norm międzyczasowych odnoszących się do wybranych dwóch porządków prawnych była tylko niewiele znaczącym początkiem problemów wykładniczych. Zdecydowanie większe trudności wiążą się ze wzajemną oceną kolizji norm intertemporalnych z art. 19 ust. 2 ustawy lutowej i art. 81 ust. 1 i 2 ustawy tarcza 4.0. W takiej sytuacji konkurencja legislacyjna nie dotyczy dwóch tylko porządków prawnych, ale trzech. Co więcej, w kolizji pozostawać mogą nie tylko normy intertemporalne z obu ustaw nowelizujących, lecz mogą one kolidować także z zasadą operacyjną *lex mitior*. Oczywiście ustalenie, jaki porządek prawny powinien znaleźć zastosowanie do rozważanego zbiegu nie wynika tylko ze stwierdzenia, na jakie możliwości w tym zakresie pozwalają rozwiązania ustawowe. Wybór właściwej ustawy spośród dostępnych opcji dyktowany jest przecież także ustaleniem, które prawodawstwo pozwoli podsumować przestępczą działalność skazanego w sposób dla niego najkorzystniejszy. Tego rodzaju ustalenie, na co zwrócono już uwagę, wymaga natomiast przeprowadzenia wnioskovania na kanwie każdego dostępnego w danej sytuacji faktycznej porządku prawnego i to na kilku płaszczyznach. Chociaż takie wnioskovanie przeprowadzić można w niepowtarzalnych okolicznościach faktycznych określonego postępowania w przedmiocie wydania wyroku łącznego, tym niemniej zastrzec należy, że implikuje ono konieczność rozwiązywania niezliczonych wręcz problemów natury prawnej.

Rzecz jasna niniejsze opracowanie nie stanowi próby zsyntetyzowania stanów faktycznych, które mogą powstać przy orzekaniu w przedmiocie wyroku łącznego na kanwie wszystkich analizowanych stanów prawnych, na styku których funkcjonują opisane normy intertemporalne. Podnieść jednak trzeba, że jeżeli podstawę faktograficzną orzekania w przedmiocie wyroku łącznego stanowić będzie wyrok, który uprawomocni się przed dniem 1 lipca 2015 r., a co najmniej jeden z wyroków skazujących uprawomocni się po dniu 23 czerwca 2020 r., to wybór właściwej ustawy będzie musiał uwzględniać wszystkie konkurujące porządki prawne, a rozstrzygnięcie sporu wymagać będzie porównania dwóch reguł międzyczasowych oraz ich korelacji z operacyjną zasadą *lex mitior*.

W odniesieniu do tak konstruowanej kary łącznej reguły intertemporalne opisane w ustawie lutowej i ustawie tarcza 4.0 nie znajdują zastosowania. Nie dojdzie wszakże w tej sytuacji do orzekania w przedmio-

cie kary łącznej wyłącznie w odniesieniu do kar wymierzonych prawomocnie do dnia 30 czerwca 2015 r., a tylko taki układ skazań aktualizowałby według art. 19 ust. 1 ustawy lutowej konieczność stosowania przepisów obowiązujących do tej daty. Nie zaktualizuje się także w rozważanej sytuacji konieczność łączenia kar przypisanych prawomocnie wyłącznie w okresie obowiązywania przepisów statuujących tzw. kroczący model kary łącznej albo takich, które orzeczono prawomocnie tylko po dniu 23 czerwca 2020 r. Tymczasem tylko w tych dwóch ostatnio wymienionych sytuacjach art. 81 ust. 1 i 2 ustawy tarcza 4.0 wyłączają działanie zasady *lex mitior*. Wybór ustawy, w oparciu o którą powinno zatem nastąpić w analizowanym układzie faktycznym orzekanie w przedmiocie wyroku łącznego będzie wynikał z przesądzenia na podstawie art. 4 § 1 k.k. czy obowiązujące od dnia 24 czerwca 2020 r. unormowania należy na zasadzie retroaktywności wykorzystać jako podstawę prawną do takiego zbiegu, co nastąpi, jeżeli przynajmniej nie pogorszą sytuacji prawnej skazanego względem tej, którą hipotetycznie dałoby się stworzyć na gruncie dwóch poprzednich stanów prawnych. Jeżeli natomiast względniejsze dla skazanego okażą się unormowania statuujące karę łączną, a obowiązujące albo do dnia 23 czerwca 2020 r., albo do dnia 30 czerwca 2015 r., to w zależności od poczynionych ustaleń, jeden z tych porządków prawnych zostanie wykorzystany do orzekania w przedmiocie wyroku łącznego.

Rzecz jasna, dokonanie w rozważanej sytuacji faktycznej wyboru porządku prawnego właściwego do wymierzenia kary łącznej lub kar łącznych wymagać będzie nie tylko porównania kilku konkurujących stanów normatywnych, ale także, niejako na drugim poziomie wnioskowania, ustalenia czy i jaką karę łączną, ewentualnie kary łączne będzie można wymierzyć w odniesieniu do sankcji, które nie zostaną połączone na gruncie wybranych w pierwszej kolejności przepisów, a ich połączenie będzie możliwe w oparciu o konkurencyjne przepisy normujące karę łączną. Przy okazji omawiania obu reguł intertemporalnych, tych wysłowionych w ustawie lutowej, jak i statuowanych w ustawie tarcza 4.0, przedstawiono syntetycznie rozważania dotyczące tego zagadnienia. Nie ma potrzeby omawiania po raz kolejny tej problematyki, a to dlatego, że zaprezentowane wywody zachowują aktualność także na styku wszystkich rozważanych stanów normatywnych. Wszak ustawodawca ustawą tarcza 4.0 nie stworzył nieznanego wcześniej modelu kary łącznej, lecz powrócił do tego, który funkcjonował przez dziesięciolecia aż do dnia 30 czerwca 2015 r.

5. Podsumowanie

W opracowaniu podjęto próbę dokonania wykładni przepisów statuujących reguły intertemporalne dotyczące instytucji kary łącznej orzekanej wyrokiem łącznym. Problemy natury międzyczasowej w odniesieniu do tej instytucji powstały na skutek jej dwukrotnej nowelizacji, z których pierwsza nastąpiła wraz z wejściem w życie z dniem 1 lipca 2015 r. ustawy lutowej, a druga z dniem 24 czerwca 2020 r., kiedy to w życie weszła ustawa tarcza 4.0. W każdej z tych ustaw zasadniczo zmieniono obraz normatywny tej instytucji, przeto ustalenie wzajemnych relacji między konkurującymi porządkami prawnymi ma bardzo istotne znaczenie praktyczne.

Z uwagi na niedostatki legislacyjne statuowanych w art. 19 ust. 1 ustawy lutowej oraz w art. 81 ust. 1 i 2 ustawy tarcza 4.0 norm międzyczasowych, w judykaturze i piśmiennictwie przedmiotu pojawiły się na tym tle ich wykładni poważne rozbieżności. Dotyczą one zasadniczo przedmiotowych zakresów normowania tych reguł. W artykule podjęto próbę precyzyjnego wyodrębnienia tychże zakresów, a także określenia stosunku każdej z tych reguł intertemporalnych zarówno względem siebie, jak również względem uniwersalnej zasady *lex mitior*. Zwrócono też uwagę na implikacje wynikające ze zmian legislacyjnych, które umożliwiły skonstruowanie w ramach jednego wyroku łącznego na różnych reżimach prawnych więcej niż jednej kary łącznej.

Bibliografia

Literatura

1. Buchała K., Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 22 marca 1973 r., sygn. I KR 425/72, PiP 1974, nr 6.
2. Cieślak M., Polskie prawo karne. Zarys systemowego ujęcia, Warszawa 1990.
3. Dziergawka A., Reguły intertemporalne związane z orzekaniem kary łącznej w warunkach art. 81 Tarczy 4.0, PS 2020, nr 11–12.
4. Kala D., Klubińska M., Kara łączna i wyrok łączny, Kraków 2017.
5. Kala D., Postępowanie w przedmiocie wydania wyroku łącznego. Zagadnienia karnomaterialne i procesowe, Toruń 2003.

6. Kluza J., Aspekty intertemporalne kary łącznej ze szczególnym uwzględnieniem zmian wynikających z nowelizacji Kodeksu karnego z dnia 19 czerwca 2020 r., *Palestra* 2022, nr 1–2.
7. Konarska-Wrzosek V. (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. III, WKP 2020.
8. Kornacki P., Orzekanie kary łącznej w warunkach zmiany ustawy, *PS* 2011, nr 11–12.
9. Kostarczyk-Gryszka J., Problemy prawa karnego międzyczasowego, *Nowe Prawo* 1970, nr 9.
10. Książek D., Intertemporalna kategoryzacja przepisów Kodeksu pracy, *WK* 2020.
11. Limburska A., Aktualne zagadnienia intertemporalne związane z instytucją kary łącznej, *MOP* 2021, nr 2.
12. Majewski J., Komentarz do niektórych przepisów ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, (w:) *Kodeks karny. Komentarz do zmian 2015*, LEX 2015.
13. Mikołajewicz J., Prawo intertemporalne w państwie prawnym, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, Rok LXXVII, 2015, nr 4.
14. Mikołajewicz J., *Prawo intertemporalne. Zagadnienia teoretyczno-prawne*, Poznań 2000.
15. Mozgawa M. (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2020.
16. Nita B., Glosa do wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 18 lutego 1999 r., sygn. II AKa 2/99, *Palestra* 2000, nr 9–10.
17. Pietrzykowski T., *Podstawy prawa intertemporalnego. Zmiana przepisów a problemy stosowania prawa*, Warszawa 2011.
18. Sławiński M., Intertemporalne zagadnienia nowelizacji przepisów o karze łącznej. Wybrane problemy w kontekście art. 19 ustawy nowelizującej z dnia 20 lutego 2015 r., *Palestra* 2015, nr 7–8.
19. Szewczyk M., Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 28 kwietnia 1979 r., sygn. RW 208/79, *Palestra* 1980, nr 11–12.
20. Wąsik Z., Witkowski Z., O potrzebie konstytucjonalizacji zasady *lex retro non agit*, *PiP* 1984, nr 11.
21. Wróbel W. (red.), *Nowelizacja prawa karnego 2015. Komentarz*, Kraków 2015.

22. Wróbel W., Zmiana normatywna i zasady intertemporalne w prawie karnym, Kraków 2003.
23. Wróbel W., Z zagadnień retroaktywności prawa karnego, PS 1993, nr 4.
24. Zacharski M., Reguły intertemporalne a instytucja kary łącznej w tarczy 4.0, LEX/el. 2020.
25. Zieliński M., Wykładnia prawa. Zasady. Reguły. Wskazówki, Warszawa 2002.

Akty prawne

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483).
2. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 1997 r., Nr 88, poz. 553).
3. Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2015 r., poz. 396).
4. Ustawa z dnia 19 czerwca 2020 r. o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o uproszczonym postępowaniu o zatwierdzenie układu w związku z wystąpieniem COVID-19 (Dz. U. z 2020 r., poz. 1086).

Interpretation of intertemporal rules concerning adjudication in subject cumulative judgment from the act of february 20, 2015 and june 19, 2020

Abstract

In the study attempted an interpretation intertemporal rules regulating temporary issues occurring in connection with act changes, which relates to cumulative judgment. These kind of changes were made two times in 2015 and 2020, and every time adjudication a cumulative penalty was completely remodeled. In fact, these changes relate only to adjudicating

an cumulative penalty by cumulative judgment, because sentencing in the subject of cumulative penalty in one proceeding, for obvious reasons, does not appear problematics of temporal correlation between the date of the judgment and the date of the crime or related to submission adjudicated penalties execution.

There is no need to convince that correct decoding legal norms described in these intertemporal rules has significant importance for adjudication on cumulative penalty, and in consequence, also for the legal situations of convicts.

Key words

Cumulative penalty, cumulative judgment, intertemporal rules, relative act.